

EKONOMIJA

Predmetni izpitni katalog za splošno maturo

Predmetni izpitni katalog se uporablja od spomladanskega izpitnega roka **2016**, dokler ni določen novi. Veljavnost kataloga za leto, v katerem bo kandidat opravljal maturo, je navedena v Maturitetnem izpitnem katalogu za splošno maturo za tisto leto.

ric

Državni izpitni center

PREDMETNI IZPITNI KATALOG ZA SPLOŠNO MATURO – EKONOMIJA
Državna predmetna komisija za ekonomijo za splošno maturó

Katalog so pripravili:

dr. Simon Čadež
Karin Jerman
dr. Lidija Kodrin
Irena Papac
Valerija Vlašič Vilfan
Marjeta Vozel Verbič

Recenzentki:

dr. Jana Žnidaršič
Jurka Škofič

Jezikovni pregled:

Helena Škrlep

Katalog je določil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje na 164. seji 19. junija 2014 in se uporablja od spomladanskega izpitnega roka 2016, dokler ni določen novi katalog. Veljavnost kataloga za leto, v katerem bo kandidat opravljal maturó, je navedena v Maturitetnem izpitnem katalogu za splošno maturó za tisto leto.

© Državni izpitni center, 2014

Vse pravice pridržane.

Izdal in založil:

Državni izpitni center

Predstavník:

dr. Darko Zupanc

Uredile:

dr. Andrejka Slavec Gornik
Joži Trkov
mag. Magdalena Tušek

Oblikovanje in prelom:

Milena Jarc

Ljubljana 2014

ISSN 2335-4364

KAZALO

1	UVOD.....	5
2	IZPITNI CILJI	6
3	ZGRADBA IN OCENJEVANJE IZPITA	7
3.1	Shema izpita.....	7
3.2	Tipi nalog in ocenjevanje.....	7
3.3	Merila ocenjevanja izpita in posameznih delov	8
4	IZPITNE VSEBINE IN CILJI	11
4.1	Temeljni ekonomski pojmi in procesi	12
4.2	Temelji mikroekonomije in makroekonomije	17
4.3	Svetovno gospodarstvo.....	22
4.4	Slovensko gospodarstvo	25
5	PRIMERI NALOG ZA PISNI IZPIT	29
5.1	Naloga izbirnega tipa	29
5.2	Naloga polodprtega tipa – strukturirana naloga	30
6	PISNA NALOGA	33
6.1	Namen.....	33
6.2	Priprava	33
7	KANDIDATI S POSEBNIMI POTREBAMI	34
8	LITERATURA.....	35

1 UVOD

Predmetni izpitni katalog za splošno maturo Ekonomija (v nadaljnjem besedilu katalog) določa izpitne vsebine, ki bi jih moral kandidat¹ za splošno maturo poznati, to je opredeliti, razumeti, biti zmožen razložiti ter uporabiti za pojasnjevanje nekaterih vsakdanjih dogajanj v slovenskem, evropskem in svetovnem gospodarstvu.

Katalog kot pregled zahtevanega znanja je predvsem napotilo kandidatom, kako naj se pripravijo za splošno maturo iz ekonomije kot izbirnega strokovnega predmeta. Hkrati je vodilo učitelju, ki jih poučuje in vodi (v nadaljnjem besedilu učitelj), kako naj bi oblikoval pouk in preverjal njihovo znanje, da bodo pripravljeni za splošno maturo, zlasti pa, da bodo pridobili potrebno strokovno znanje za nadaljnji študij.

Poleg tega katalog upošteva namen predmeta ekonomija: kandidat naj bi spoznal temeljne ekonomske pojme in odnose ter ekonomske, socialne, politične in druge determinante ravnanja gospodarskih subjektov, tako da bi:

- razumel ekonomsko jedro dogajanja v slovenskem ter širšem evropskem in svetovnem gospodarstvu,
- poskušal predvideti, kakšni so učinki tega dogajanja na poslovanje organizacije in na slovensko gospodarstvo,
- bil glede na to dogajanje v organizaciji zmožen ekonomsko smotrno ukrepati v organizaciji.

Katalog temelji na veljavnem učnem načrtu² ter na sklepih Državne komisije za splošno maturo (v nadaljevanju DK SM) o strukturi izpitov in predmetnih izpitnih katalogov, opredeljenih v veljavnem *Maturitetnem izpitnem katalogu za splošno maturo*. Katalog je kot enotno vodilo za kandidate in učitelje tudi instrument standardizacije znanja za splošno maturo. Zaradi zunanje narave splošne mature je namreč treba določiti, katero znanje je nujno.

¹ V predmetnem izpitnem katalogu uporabljeni samostalniki moškega spola, ki se pomensko in smiselno vežejo na splošna, skupna poimenovanja (npr. kandidat, ocenjevalec), veljajo tako za osebe ženskega kot moškega spola.

² Učni načrt. Ekonomija [Elektronski vir]: gimnazija: ekonomska, splošna gimnazija: ekonomska gimnazija: obvezni predmet in matura (385 ur), splošna gimnazija: izbirni predmet in matura (280 ur)/predmetna komisija Ana Golob ... [et al.]. - Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo, 2008.
http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/gimnazija/ucni_nacrti.htm

2 IZPITNI CILJI

Znanje

Kandidat zna:

- opredeliti ekonomske pojme;
- naštetiti bistvene dejavnike, značilnosti, vzroke in posledice nekega ekonomskega pojava;
- razlikovati vsebino ekonomskih pojmov;
- opisati ekonomski pojav ali kategorijo, ki nima jasno opredeljenih vzročno-posledičnih povezav, vsebuje pa nekatere tipične značilnosti, ki jih tak opis mora zajeti.

Razumevanje in uporaba

Kandidat zna:

- izračunati neko ekonomsko količino z danimi podatki. To pomeni, da pozna in zapiše obrazec za izračun z običajnimi simboli, vstavi podatke in navede končni rezultat;
- predstaviti neki pojem in povezave med pojmi ter jih prikazati z diagramom ali primerom;
- grafično prikazati ekonomske zakonitosti;
- pojasniti (razložiti) neki ekonomski pojav ali proces in pri tem razložiti morebitne vzročno-posledične povezave med kategorijami;
- s primerom pojasniti (opisati) ekonomski problem;
- primerjati različne tipične ekonomske situacije;
- utemeljiti bistvo nekega ekonomskega pojava.

3 ZGRADBA IN OCENJEVANJE IZPITA

3.1 Shema izpita

► Pisni izpit – zunanji del izpita

Izpitna pola	Trajanje	Delež pri oceni	Ocenjevanje	Pripomočki
1	90 minut	40 %	zunanje	nalivno pero ali kemični svinčnik, svinčnik, radirka, šilček, ravnilo in računalo
2	90 minut	40 %		
Skupaj	180 minut	80 %		

Po zaključku pisanja Izpitne pole 1, tj. pred začetkom pisanja Izpitne pole 2, je 30-minutni odmor.

► Pisna naloga – notranji del izpita

	Trajanje	Delež pri oceni	Ocenjevanje	Pripomočki	Priloge
Pisna naloga	60 minut (priporočeni čas za del A je 30 minut in za del B 30 minut)	20 %	notranje	nalivno pero ali kemični svinčnik, svinčnik, radirka, šilček, ravnilo in računalo	2 članka
Skupaj	60 minut	20 %			

3.2 Tipi nalog in ocenjevanje

► Pisni izpit

Izpitna pola	Tip naloge	Število nalog	Ocenjevanje
1	Naloge izbirnega tipa	40	vsaka naloga 1 točka 40 točk
2	Naloge polodprtega tipa	6	vsaka naloga 10 točk 60 točk

► Pisna naloga

Tip naloge	Število nalog	Ocenjevanje
Pisna naloga	2	vsaka naloga 10 točk
Skupaj		20 točk

3.3 Merila ocenjevanja izpita in posameznih delov

3.3.1 Deleži taksonomskih stopenj

Taksonomske stopnje	Izpitna pola 1	Izpitna pola 2	Pisna naloga
I. znanje	24 %	16 %	6 %
II. razumevanje	8 %	16 %	8 %
III. uporaba in vrednotenje	8 %	8 %	6 %

3.3.2 Merila ocenjevanja posameznih delov izpita

Pri ocenjevanju izpita splošne mature upoštevamo delež ustreznih taksonomskih stopenj pri posameznem delu izpita v skladu z merili ocenjevanja, ki so za vsak del predstavljena v nadaljevanju.

PISNI IZPIT

► Izpitna pola 1

Pri nalogah zaprtega tipa ocenjujemo:

znanje	60 %
razumevanje, uporabo in vrednotenje	40 %

Vsaka naloga zaprtega tipa se oceni z 1 točko, mogoč je samo en pravilen odgovor.

► Izpitna pola 2

Pri nalogah polodprtega tipa ocenjujemo:

znanje	40 %
razumevanje, uporabo in vrednotenje	60 %

Pri nalogah polodprtega tipa ocenjujemo odgovor na vsako vprašanje posebej, vsaka naloga lahko prinese 10 točk.

Stopnja	Taksonomski procesi	Testne zahteve	Znanje
I.	Znanje	Kandidat zna opredeljevati, naštevati, razčlenjevati, razlikovati in opisovati.	1. Zna opredeliti pojem: v 2–4 stavkih opredeliti (definirati) na primer ekonomski problem, potrebe, kapital, BDP, potrošno funkcijo itd. Ni nujno, da uporabi povsem tako opredelitev, kakršna je v učbeniku, seveda pa mora vsebovati bistvene značilnosti in sestavine tega ekonomskega pojma. 2. Zna naštet:
			bistvene dejavnike, značilnosti, vzroke in posledice nekega ekonomskega pojava. Pričakujemo, da pri ključnih pojmi (pri katerih je 3–5 elementov) našteje vse, na primer tri temeljna ekonomska vprašanja vsake družbe, tri merila uspešnosti gospodarjenja (v podjetju). Pri bolj kompleksnih pojmi pa ne našteva vseh značilnosti, temveč le nekatere.

3. Zna razčlenjevati:
pričakovano znanje je podobno kakor pri naštevanju: gospodarski proces ima štiri zaporedne stopnje, od proizvodnje prek razdelitve in menjave do potrošnje – kandidat naj našteje stopnje v pravilnem zaporedju.
4. Zna razlikovati (pozna razliko, loči, razlikuje):
poznati mora razliko med oblikami, v katerih nastopa neki pojav; imajo različne lastnosti, učinke in posledice.
5. Zna opisati:
navadno neki ekonomski pojav ali kategorijo, ki nima jasno opredeljenih vzročno-posledičnih povezav, vsebuje pa nekatere tipične značilnosti, ki jih mora opis večinoma zajeti. Od tega, koliko bistvenih značilnosti kandidat zajame v svojem opisu in kako jih opiše, razloži, je odvisno število točk, ki jih doseže.

II. in III.	Razumevanje, uporaba in vrednotenje	Zna izračunati, predstaviti, grafično predstaviti, pojasniti (razložiti), s primerom pojasniti (opisati), primerjati, utemeljiti	1. Zna izračunati: neko ekonomsko količino z danimi podatki. To pomeni, da pozna in zapiše obrazec za izračun z običajnimi simboli, vstavi podatke in navede končni rezultat. 2. Zna predstaviti: praviloma mora opisati neki pojem in povezave med pojmi ter jih predstaviti z diagramom ali primerom. 3. Zna grafično predstavljati (pojasnjevati): uporabiti mora ustrezno sliko (diagram, graf) za prikaz ekonomskih pojmov, povezav in procesov. Praviloma naj ob njej predloži tudi besedno razlago, ki mora neposredno zadevati sliko in oznake na njej. »Zna narisati« pomeni predvsem, da ve, kakšen je običajni diagram za neki pojav, lahko pa pomeni tudi risanje diagrama z natančno danimi številkami (npr. krivulje stroškov). 4. Zna pojasniti (razložiti): neki ekonomski pojav; proces mora opisati in pri tem razložiti morebitne vzročno-posledične povezave med kategorijami (ekonomska pravila, zakonitosti), poudariti, katere sestavine ali značilnosti so bistvene za pojav. 5. Zna s primerom pojasniti (opisati): uporabi naj sorazmerno preprost primer iz vsakdanjega življenja za ilustracijo ekonomskega pojava. 6. Zna primerjati: predstaviti mora različne tipične okoliščine (za različne osebe, podjetja, države), opredeliti bistvene razlike in podobnosti med njimi ter pojasniti razloge zanje. 7. Zna utemeljiti: poudariti mora bistvo nekega pojava, morda prav razliko med pojmi, in naštetati bistvene argumente za neko delovanje ekonomskih osebkov.
-------------	-------------------------------------	--	---

Merila ocenjevanja

Znanje	1. raven	Kandidat zapiše nekaj dejstev, a pomanjkljivih.	1–2 točki
	2. raven	Kandidat zapiše vsa pomembna dejstva.	3–4 točke
Razumevanje in uporaba	1. raven	Kandidat razume in uporablja znanje, vendar z nekaterimi pomanjkljivostmi.	1–2 točki
	2. raven	Kandidat razume in ustrezno uporablja znanje.	3–4 točke
	3. raven	Kandidat ustrezno vrednoti in interpretira na podlagi ugotovljenih dejstev.	5–6 točk

PISNA NALOGA

Pri pisni nalogi ocenjujemo:

znanje	30 %
razumevanje, uporaba in vrednotenje	70 %

Merila ocenjevanja

Pri pisni nalogi ocenjujemo uporabo ekonomske terminologije, uporabo in analizo ekonomskih konceptov in teorij ter organiziranost in predstavitev besedila.

Merila za ocenjevanje se uporabijo za dela A in B. Vsak od njiju se oceni z 10 točkami.

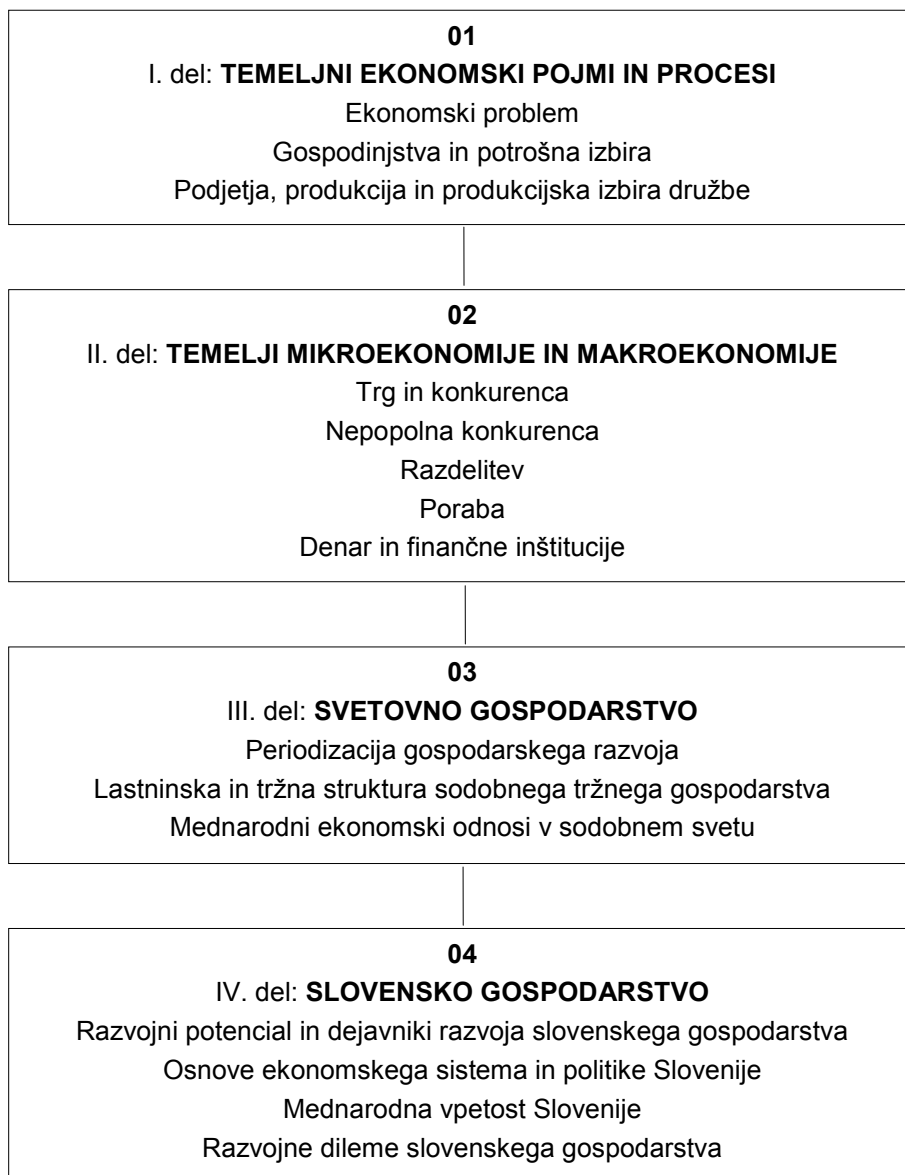
Raven	Opis	Točke
0	Ni odgovora.	0
1	Poznavanje osnovnih ekonomskih načel, omejeno znanje, velike napake.	1–3
2	Poznavanje in razumevanje osnovnih ekonomskih načel, poskus uporabe ustrezne teorije in/ali analize na osnovi ustrezne teorije.	4–6
3	Poznavanje in razumevanje osnovnih ekonomskih načel, uporaba ustrezne teorije in/ali analiza na osnovi ustrezne teorije.	7–8
4	Poznavanje in razumevanje osnovnih ekonomskih načel, uporaba ustrezne teorije in analiza na osnovi ustrezne teorije ter ovrednotenje s spremljajočimi dokazi (podatki oziroma informacijami iz članka).	9–10

3.3.3 Končna ocena

Končna ocena izpita pri splošni maturi je seštevek odstotnih točk vseh delov izpita (izpitnih pol 1 in 2 ter pisne naloge). Državna komisija za splošno maturo na predlog Državne predmetne komisije za ekonomijo za splošno maturo določi merila, kako se iz uspeha, izraženega v odstotnih točkah, določi uspeh na lestvici od nezadostno do odlično. Način pretvorbe odstotnih točk v ocene je enak za spomladanski in jesenski izpitni rok.

4 IZPITNE VSEBINE IN CILJI

Pri splošni maturi iz ekonomije se bodo preverjale splošne, posebne in izbirne vsebine učnega načrta tega predmeta.

4.1 Temeljni ekonomski pojmi in procesi

Vsebina, pojmi

Cilji

Kandidat zna

4.1.1 Ekonomski problem

Kandidat pozna ekonomski problem glede omejenih možnosti zadovoljevanja potreb in ekonomsko dejavnost, ki odpravlja ta problem.

01 EKONOMSKI PROBLEM

- potrebe in dobrine,
- ekonomski problem,
- absolutna redkost,
- relativna redkost.
- opredeliti pojem ekonomski problem;
- opredeliti pojem potrebe in dobrine;
- ločiti absolutno in relativno redkost;
- predstaviti absolutno in relativno redkost dobrin s primeri.

02 GOSPODARJENJE (EKONOMIZIRANJE)

- pojasniti pojem gospodarjenje;
- pojasniti, zakaj moramo gospodariti, in to povezati z redkostjo dobrin.

03 TRI TEMELJNA EKONOMSKA VPRAŠANJA

- opisati vsebino temeljnih ekonomskih vprašanj;
- predstaviti tri temeljna vprašanja vsake družbe s preprostimi primeri.

04 GOSPODARSKI (EKONOMSKI) KROŽNI TOK

- nosilci odločitev (gospodinjstva, podjetja, banke, država),
- stvarni tokovi,
- denarni tokovi,
- trg proizvodnih dejavnikov,
- trg potrošnih dobrin in storitev, krožni tok gospodarstva,
- usklajevanje tokov.
- opisati temeljne ekonomske osebe – nosilce odločitev v gospodarstvu;
- prikazati denarne in blagovne tokove med gospodinjstvi in podjetji;
- s primeri opisati stvarne in denarne tokove med gospodinjstvi in podjetji;
- opredeliti trg proizvodnih dejavnikov ter trg potrošnih dobrin in storitev;
- opisati potek teh tokov na modelu krožnega toka.

05 EKONOMSKI KOORDINACIJSKI MEHANIZEM

- predstaviti delovanje ekonomskega koordinacijskega mehanizma kot tistega, ki rešuje problem izbire oziroma alternativnega odločanja;
- opisati mehanizme usklajevanja teh tokov v modelu krožnega toka (prednosti in slabosti).

06 EKONOMSKI ZAKON

- pojasniti razliko v ravnanju ekonomskih subjektov in izid njihovega delovanja;
- pojasniti nujnost in objektivnost ekonomskih zakonitosti.

4.1.2 Gospodinjstva in potrošna izbira

Kandidat pozna gospodinjstvo kot temeljno ekonomsko celico ter temeljne potrebe gospodinjstev in potrošnjo kot obliko zadovoljevanja teh potreb.

01 POTREBE IN DOBRINE

- ekonomske in neekonomske potrebe,
- osebne in skupne potrebe,
- primarne in sekundarne potrebe,
- dobrine, proizvodi in blago.
- opisati razloge za nastajanje potreb;
- našteti vrste in opisati značilnosti potreb;
- s primeri iz realnega okolja pojasniti posamezno vrsto potreb;
- opisati, kako zadovoljujemo potrebe;
- opisati razmerja med dobrinami, proizvodi in blagom.

02 KORISTNOST, MEJNA KORISTNOST

- zadovoljevanje potreb,
- koristnost dobrin,
- celotna koristnost,
- mejna koristnost.
- s primerom pojasniti potrošnjo kot obliko zadovoljevanja potreb;
- pojasniti koristnost dobrin pri zadovoljevanju potreb;
- pojasniti celotno potrošnikovo koristnost pri porabi dobrine;
- izračunati in tabelarično ter grafično ponazoriti celotno in mejno koristnost;
- opisati zakon padajoče mejne koristnosti s praktičnim primerom.

03 ALTERNATIVNE MOŽNOSTI POTROŠNJE IN POTROŠNA IZBIRA

- premica cene,
- premica alternativnih možnosti potrošnje,
- alternativni strošek.
- pojasniti, katere so omejitve gospodinjstva pri njegovi potrošni izbiri;
- opisati alternativne možnosti potrošnje gospodinjstva in jih ponazoriti s primerom;
- pojasniti, kaj ponazarja premica alternativnih možnosti potrošnje;
- pojasniti, zakaj je premica in zakaj je padajoča;
- opisati vpliv spremembe dohodka gospodinjstev na možnosti potrošnje;
- opisati vpliv spremembe cen dobrin na možnosti potrošnje;
- opisati vpliv spremembe potreb na možnosti potrošnje;
- izračunati in tabelarično ter grafično ponazoriti alternativne možnosti potrošnje;
- izračunati in pojasniti optimalno izbiro nakupa košarice dobrin.

04 GOSPODINJSTVA IN RACIONALNO RAVNANJE S PRORAČUNOM

- dohodki gospodinjstva,
- stalni in občasni izdatki,
- premoženje gospodinjstva.
- opisati potrebe gospodinjstev in jih razvrstiti po njihovi intenzivnosti;
- predstaviti dejavnike odločanja v gospodinjstvih;

- razvrstiti glavne vire dohodkov gospodinjstva;
- naštetih glavne skupine izdatkov.

4.1.3 Podjetja, produkcija in produkcijska izbira družbe

Kandidat pozna pomen produkcije in vlogo podjetij pri zadovoljevanju potreb, motive gospodarjenja v podjetjih in merila ocenjevanja uspešnosti, pozna omejene možnosti produkcije in alternative produkcijskih izbir v družbi.

01 PRODUKCIJA (PROIZVODNJA)

- pojasniti pojem produkcija z opisom dejavnosti produkcijskega podjetja v okolju.

02 RAZVOJNE STOPNJE GOSPODARSKEGA PROCESA

- produkcija,
- razdelitev,
- menjava,
- potrošnja.
- razčleniti gospodarski proces in opisati posamezne stopnje (faze), njihov pomen in medsebojno povezanost;
- opredeliti tehnični in družbeni vidik produkcije.

03 PRODUKCIJSKI DEJAVNIKI

- delovna sredstva,
- predmeti dela,
- delo (delovna sila),
- kapital,
- narava.
- naštetih in opisati dejavnike, ki sodelujejo pri konkretni dejavnosti;
- naštetih in opisati produkcijske dejavnike glede lastnine in dohodkov;
- opredeliti vsebino produkcijskih dejavnikov glede na njihovo vlogo v produkciji.

04 KAPITAL

- opredeliti pojem kapital kot produkcijski dejavnik;
- razlikovati denarne in materialne oblike kapitala;
- pojasniti kroženje in oplajanje kapitala;
- pojasniti pomen večanja kapitala (investicij) za družbeni in gospodarski razvoj.

05 DOBIČEK

- opredeliti pojem dobiček;
- pojasniti vzroke za akumulacijo dobička.

06 TEHNIČNA OPREMLJENOST DELA

- opredeliti tehnično opremljenost dela;
- pojasniti, zakaj tehnična opremljenost dela narašča.

07 PODJETNIŠTVO IN INOVACIJE, PODJETJA

- podjetništvo in inovacije,
- podjetje,
- pojasniti ekonomsko vlogo podjetništva in pomen inovacij;
- opredeliti pojem podjetja;

Vsebina, pojmi	Cilji
– vrste podjetij, – struktura podjetij.	– razčleniti vrsto podjetij po različnih merilih delitve; – opisati strukturo podjetij po različnih merilih.
08 MERILA GOSPODARSKE USPEŠNOSTI	
– temeljno načelo gospodarnosti, – produktivnost dela, – ekonomičnost, – rentabilnost.	– pojasniti temeljno načelo gospodarnosti podjetja; – opisati pojem produktivnost dela; – opisati dejavnike, ki vplivajo na produktivnost dela; – izračunati produktivnost dela, ekonomičnost in rentabilnost na podlagi preprostih podatkov; – razložiti in primerjati merila gospodarske uspešnosti.
09 PRODUKCIJSKA IZBIRA	
– produkcijska izbira, – alternativne možnosti produkcije, – transformacijska krivulja, – alternativni (oportunitetni) stroški.	– pojasniti probleme produkcijske izbire vsake družbe, kaj producirati in kako; – opisati in grafično predstaviti lestvico alternativnih možnosti produkcije; – pojasniti obliko krivulje alternativnih možnosti produkcije (transformacijske krivulje); – izračunati in pojasniti alternativne (oportunitetne) stroške pri produkcijski izbiri; – opisati in grafično prikazati premike transformacijske krivulje ob spremembi razpoložljivih produkcijskih dejavnikov in tehničnem napredku.
10 PRODUKCIJSKA FUNKCIJA	
	– pojasniti produkcijsko funkcijo.
11 POMEN TEHNIČNEGA NAPREDKA ZA GOSPODARSTVO	
	– pojasniti vpliv tehničnega napredka za gospodarstvo; – predstaviti, v čem se kaže spreminjanje tehnologije; – pojasniti razliko med inovacijo in invencijo; – pojasniti krivuljo enakega produkta – <i>izokvanto</i>; – na podlagi primera grafično prikazati krivuljo enakega produkta; – pojasniti, kaj pove točka na krivulji enakega produkta; – pojasniti, zakaj do neke količine produktov lahko pridemo z različnimi kombinacijami produkcijskih dejavnikov; – razložiti premike krivulj enakega produkta.

12 MERILO PRODUKCIJE

- stalni donosi,
 - padajoči donosi,
 - rastoči donosi,
 - ekonomija – disekonomija obsega.
- pojasniti merilo produkcije in vpliv stroškov na odločitve gospodarskih subjektov;
 - pojasniti različen donos ob spreminjanju merila produkcije;
 - razumeti, v čem so in zakaj nastajajo prednosti množične produkcije;
 - grafično predstaviti in pojasniti ekonomijo in disekonomijo obsega.

13 ZAKON PADAJOČEGA DONOSA

- variabilni faktorji (spremenljivi dejavniki),
 - fiksni faktorji (nespremenljivi dejavniki),
 - povprečni produkt,
 - mejni produkt,
 - celotni produkt.
- pojasniti zakon padajočih donosov in njegov pomen za produkcijo;
 - izračunati, grafično predstaviti in pojasniti gibanje celotnega, mejnega in povprečnega produkta;
 - pojasniti, od kod padanje mejnega produkta;
 - pojasniti zakon padajočega mejnega produkta s primerom.

14 STROŠKI:

- celotni stroški,
 - stalni (fiksni) stroški,
 - spremenljivi (variabilni) stroški,
 - povprečni stroški,
 - mejni stroški.
- opredeliti pojem stroški;
 - naštet in razlikovati posamezne vrste stroškov;
 - opredeliti stalne stroške in navesti primere;
 - opredeliti spremenljive stroške in navesti primere;
 - opredeliti posamezne vrste povprečnih stroškov;
 - pojasniti in izračunati mejne stroške;
 - grafično prikazati posamezne vrste stroškov;
 - na podlagi danih podatkov izračunati posamezne vrste stroškov in jih grafično prikazati;
 - optimalna kombinacija proizvodnih dejavnikov v popolni konkurenci;
 - opisati pravilo maksimiranja dobička v popolni konkurenci.

4.2 Temelji mikroekonomije in makroekonomije

Vsebina, pojmi

Cilji

Kandidat zna

4.2.1 Trg in konkurenca

01 TRG, TRŽNI MEHANIZEM

- funkcije trga.
- opredeliti pojem in vrste trgov v ekonomski teoriji;
- opredeliti delovanje tržnega mehanizma na podlagi ponudbe in povpraševanja;
- pojasniti posamezne funkcije trga.

02 KONKURENCA

- dejavniki konkurence,
- stopnja konkurence,
- vrste trgov glede na število kupcev in prodajalcev.
- naštet in opredeliti dejavnike, od katerih je odvisna stopnja konkurence;
- razlikovati trge po številu kupcev in prodajalcev (tudi z navajanjem primerov).

03 POPOLNA KONKURENCA

- dejavniki popolne konkurence.
- opredeliti popolno konkurenco na trgu.

04 POVPRASEVANJE

- individualno in tržno povpraševanje,
- dejavniki povpraševanja,
- *ceteris paribus*,
- krivulja povpraševanja,
- splošni zakon povpraševanja,
- sprememba povpraševanja.
- opredeliti pojem povpraševanje;
- opredeliti pojem efektivno povpraševanje;
- razlikovati med individualnim in tržnim povpraševanjem;
- opredeliti dejavnike povpraševanja in njihov vpliv na odločitve kupcev;
- pojasniti pojem *ceteris paribus* in njegov pomen za analizo tržnega dogajanja;
- opredeliti splošni zakon povpraševanja;
- pojasniti, zakaj je povpraševanje padajoča krivulja;
- na podlagi danega primera grafično prikazati krivuljo povpraševanja;
- predstaviti povezavo med vzroki in spremembami povpraševanja ali obsega povpraševanja ter spremembe grafično prikazati.

05 ELASTIČNOST POVPRASEVANJA

- cenovna elastičnost,
- dohodkovna elastičnost.
- opredeliti cenovno in dohodkovno elastičnost povpraševanja;
- pojasniti, zakaj je za proizvajalca pomembna elastičnost povpraševanja po njegovih proizvodih;
- izbrati nekaj primerov in utemeljiti, zakaj je povpraševanje po nekaterih dobrinah elastično ali neelastično;

Vsebina, pojmi**Cilji****06 PONUDBA**

- dejavniki ponudbe,
- individualna in tržna ponudba,
- krivulja ponudbe,
- sprememba ponudbe.

- izračunati cenovno in dohodkovno elastičnost ter razložiti rezultate;
- grafično predstaviti različne stopnje cenovne elastičnosti povpraševanja z ustreznimi krivuljami.

07 ELASTIČNOST PONUDBE

- cenovna elastičnost.

- opredeliti elastičnost ponudbe;
- pojasniti, kdaj bo ponudba nekega blaga elastična;
- izračunati elastičnost ponudbe in rezultate pojasniti;
- grafično prikazati krivulje ponudbe z različno stopnjo elastičnosti.

08 TRŽNO RAVNOTEŽJE

- tržno ravnotežje,
- ravnotežna cena, ravnotežna količina,
- presežna ponudba,
- presežno povpraševanje,
- spremembe tržnega ravnotežja,
- državna intervencija.

- opisati oblikovanje tržnega ravnotežja;
- opredeliti pojem ravnotežna cena in količina;
- grafično prikazati oblikovanje tržnega ravnotežja;
- pojasniti nastanek presežnega povpraševanja in procese, ki jih spodbudi takšno povpraševanje;
- pojasniti nastanek presežne ponudbe in procese, ki jih spodbudi takšna ponudba;
- pojasniti in grafično prikazati posledice uvedbe administrativne cene na trgu ter ukrepe države za preprečitev nezaželenih posledic;
- pojasniti in grafično prikazati spremembe tržnega ravnotežja zaradi spremenjenih dejavnikov ponudbe ali povpraševanja;
- pojasniti spremembe tržnega ravnotežja na povezanih trgih.

4.2.2 Nepopolna konkurenca**01 NEPOPOLNA KONKURENCA**

- opredeliti pojem nepopolne konkurence;
- opisati nekatere najpogostejše oblike nepopolne konkurence;
- pojasniti slabosti tržnega mehanizma in nepopolne konkurence.

02 MONOPOL

- protimonopolna politika.

- opisati značilen monopolni trg in naštetih primere;
- pojasniti razlike v prihodkih, stroških in dobičku med popolno in monopolno konkurenco;
- opisati optimalno odločitev monopolista;
- opredeliti negativne posledice monopola;
- navesti ukrepe protimonopolne politike.

03 OLIGOPOL

- strategije oligopolistov,
- cenovne vojne.

- opisati oligopol;
- opredeliti, zakaj morajo oligopolisti upoštevati ravnanje drugih ponudnikov;
- pojasniti, kaj je kartelni dogovor.

4.2.3 Razdelitev**01 FUNKCIJI RAZDELITVE**

- reproduktivna funkcija,
- stimulativna funkcija.

- pojasniti pojem in vlogo razdelitve v reprodukcijskem procesu;
- pojasniti reproduktivno in stimulativno funkcijo razdelitve dohodkov.

02 MEZDA IN TRG DELOVNE SILE

- denarna (nominalna), realna mezda,
- časovna in kosovna mezda,
- minimalna mezda,
- sestavine mezde (plače) v sodobnem tržnem gospodarstvu,
- ponudba delovne sile.

- opredeliti pojem mezda;
- pojasniti gospodarsko vlogo mezde kot stroška, dejavnika kupne moči in družbenih odnosov;
- pojasniti razliko med denarno in realno mezdo;
- ločiti časovno in kosovno mezdo;
- opredeliti današnje sestavine mezde delavca;
- pojasniti in grafično prikazati oblikovanje ravnovesja na trgu delovne sile;
- opredeliti ponudbo in povpraševanje na trgu delovne sile;
- pojasniti, zakaj nastopajo razlike v mezdah med skupinami delavcev;
- pojasniti značilnosti tržne ponudbe dela;
- pojasniti vlogo sindikatov pri oblikovanju mezd (tudi z ustreznim grafikonom);
- opredeliti vlogo kolektivnih pogodb;
- izračunati in razložiti spremembe v realnih mezdah (npr. z indeksom, stopnjo).

03 DOBIČEK/IZGUBA

- dobiček,
- izguba,
- obresti,
- podjetniški dobiček,
- profitna mera.

- opredeliti pojem dobiček in njegove ekonomske funkcije;
- opredeliti pojem izguba;
- pojasniti pomen profitne mere za podjetnika in jo izračunati;
- pojasniti delitev dobička na podjetniški dobiček in obresti.

04 EKSTRADOBIČEK

- konjunkturni,
- monopolni,
- tehnološki.

- pojasniti pojem ekstradobiček;
- opredeliti posamezne vrste ekstradobička;
- pojasniti ekonomski pomen ekstradobička za razvoj gospodarstva.

05 RENTA

- zemljiška renta,
- absolutna,
- diferencialna.

- pojasniti pojem renta in kdo jo prejema;
- pojasniti, zakaj se oblikuje absolutna renta;
- pojasniti, zakaj nastaja diferencialna renta;
- pojasniti, v čem je ekonomski pomen rent;
- naštetati nekatere druge vrste rent in vzroke za njihov nastanek.

06 OBRESTI

- obrestna mera,
- realna,
- nominalna,
- ravnotežna.

- opredeliti pojma obresti in obrestna mera;
- opredeliti ponudnike in povpraševalce na trgu posojilnega kapitala ter dejavnike njihovih odločitev;
- pojasniti oblikovanje ravnotežne obrestne mere na trgu posojilnega kapitala ter opredeliti pomen in gospodarsko vlogo obresti;
- izračunati obresti in obrestno mero;
- utemeljiti razliko med nominalno in realno obrestno mero.

4.2.4 Poraba**01 PORABA**

- reproduktivna,
- končna,
- osebna,
- skupna,
- splošna.

- opredeliti pojem poraba;
- opredeliti vsebino reproduktivne porabe;
- opredeliti vsebino končne porabe;
- ločiti osebno, skupno in splošno porabo ter kdo odloča o njihovem obsegu.

4.2.5 Denar in finančne institucije

01 DENAR

- splošni ekvivalent,
- funkcije denarja,
- oblike denarja,
- potrebna količina denarja,
- obtočna hitrost denarja.
- razložiti, kako se je z razvojem menjave razvil splošni ekvivalent;
- opredeliti pojem in nastanek denarja ter vlogo žlahtnih kovin pri razvoju denarja;
- naštet in pojasniti funkcije denarja;
- predstaviti oblike denarja in razloge za njegov razvoj;
- opisati nastanek denarnih nadomestkov;
- pojasniti, kaj vpliva na potrebno količino denarja v obtoku.

02 INFLACIJA IN DEFLACIJA

- pojasniti pojem inflacija in deflacija;
- pojasniti kupne in blagovne sklade ter razumeti vpliv razmerja med njimi na spreminjanje splošne ravni cen;
- opredeliti vlogo države kot možne povzročiteljice inflacije;
- razložiti funkcijo centralne banke pri odpravi inflacije ali deflacije,
- pojasniti posledice inflacije in deflacije.

04 BANČNI SISTEM IN FINANČNE INSTITUCIJE

- emisija denarja,
- knjižni in primarni denar,
- multiplikacija denarja.
- pojasniti, zakaj je v državi samo ena emisijska banka;
- naštet in opredeliti osnovne oblike vrednostnih papirjev;
- opredeliti različne banke in druge finančne institucije,
- razlikovati med sistemoma zlate in papirne valute.

4.3 Svetovno gospodarstvo

Vsebina, pojmi

Cilji

Kandidat zna

4.3.1 Periodizacija gospodarskega razvoja

01 SEKTORSKA PREOBRAZBA GOSPODARSTVA

- napredek,
- razvoj,
- kmetijska, industrijska in informacijska doba,
- sektorji gospodarstva.
- razlikovati materialni, družbeni in osebni napredek;
- razložiti zasnovo temeljnih razvojnih etap (kmetijska, industrijska in informacijska doba);
- opisati sektorje gospodarstva in njihov zgodovinski razvoj (primarni do kvartarni);
- pojasniti pojem strukturnih sprememb (sektorska preobrazba).

02 NASTANEK IN RAZVOJ TRŽNEGA GOSPODARSTVA

- lastninske funkcije,
- kapitalizem,
- ravni inovacij,
- industrijske revolucije,
- konjunkturna nihanja.
- ločiti med naravnim in blagovnim gospodarstvom;
- opisati zgodovinske oblike lastnine in opredeliti lastninske funkcije;
- razložiti zasnovo kapitalistične proizvodnje in proces akumulacije, koncentracije in centralizacije kapitala;
- razlikovati postopne in radikalne inovacije, spremembe tehnološkega sistema in tehnološke paradigme;
- pojasniti konjunkturna nihanja in gospodarske krize;
- pojasniti učinke prve, druge in tretje industrijske revolucije ter tretje tehnološke revolucije na gospodarski razvoj;
- pojasniti vpliv tehnološkega napredka na število delovnih mest in strokovno sestavo zaposlovanja.

4.3.2 Lastninska in tržna struktura sodobnega tržnega gospodarstva

Institucionalna struktura sodobnega tržnega gospodarstva

01 DELNIŠKA DRUŽBA

- delnica, dividenda,
- prednosti delniške družbe,
- financiranje razvoja d. d.,
- sistem udeležbe pri lastnini,
- kontrolni paket delnic.
- razlikovati med pojmi delnica, delničar, dividenda;
- pojasniti način odločanja v delniški družbi in organe delniške družbe;
- opredeliti pojem in pojasniti vlogo menedžerjev;
- opredeliti prednosti delniške družbe pred individualnim podjetjem;
- pojasniti, kako je mogoč vpliv na poslovne odločitve z deležem delnic (večinski/manjšinski deleži).

02 MENEDŽMENT IN KORPORACIJA

- menedžerska revolucija,
 - institucionalni delničarji,
 - delavski in menedžerski odkup,
 - solastništvo,
 - soupravljanje (participacija).
- opredeliti značilnosti korporacije;
 - pojasniti spremembo upravljanja korporacije – »menedžerska revolucija« v 20. stoletju;
 - pojasniti značilnosti fizičnih oseb ali organizacij/institucij kot delničarjev;
 - pojasniti vlogo solastništva in soupravljanja za delovne odnose v korporaciji;
 - pojasniti združitve, prevzeme in strateška partnerstva.

Podjetništvo in tržna struktura sodobnega gospodarstva**03 PODJETNIŠTVO IN PODJETNIŠKA KONKURENCA**

- individualno in korporacijsko (notranje) podjetništvo.
- pojasniti vlogo podjetnikov in podjetništva za razvoj;
 - ločiti oblike podjetništva;
 - utemeljiti pogoje za razvoj podjetništva v družbi;
 - pojasniti pomen malih podjetij za gospodarstvo in smiselnost državne podpore pri nastajanju novih podjetij.

04 SODOBNA TRŽNA STRUKTURA

- kartel, monopol,
 - ovire za selitev produkcijskih dejavnikov,
 - cenovna vojna,
 - monopol, dominantno podjetje, čvrst oligopol,
 - monopolistična konkurenca.
- pojasniti monopolizacijo in njeno zgodovinsko ozadje;
 - opisati ovire za selitev kapitala;
 - opisati pogoste oblike nepopolne konkurence;
 - opisati merila, s katerimi analiziramo tržno strukturo in stopnjo monopolne moči;
 - pojasniti vpliv monopola na tehnološki napredek;
 - pojasniti smisel protimonopolne politike v sodobnih gospodarstvih.

05 NECENOVNA KONKURENCA

- naštet in pojasniti oblike necenovne konkurence;
- razložiti, zakaj takšna oblika konkurence.

Vloga države v sodobnem gospodarstvu**06 DRŽAVA**

- funkcija države,
 - država blaginje,
 - fiskalna kriza,
 - sodobna država.
- kritično pojasniti vlogo države v gospodarstvu;
 - opisati, kako se je z razvojem spreminjala vloga države v gospodarstvu (liberalizem, keynesianizem);
 - naštet in opisati pomembne ekonomske funkcije države;
 - razložiti, kdaj govorimo o državi blaginje;
 - opisati značilnosti sodobnega tržnega gospodarstva in razloge za večjo socialno vlogo države;

- pojasniti, kaj je povzročilo (fiskalno) krizo države blaginje;
- pojasniti temeljne spremembe v vlogi države zaradi reševanja njene krize.

4.3.3 Mednarodni ekonomski odnosi v sodobnem svetu

01 MEDNARODNI EKONOMSKI ODNOSI

- teorija primerjalnih prednosti,
- mednarodna menjava,
- globalizacija.
- opisati razloge in pogoje menjave;
- razlikovati ključne tokove, ki sestavljajo mednarodno menjavo (blago, storitve, kapital, ljudje);
- pojasniti razloge za globalizacijo in njene temeljne učinke;
- opredeliti temeljne ekonomske probleme sodobnega sveta;
- pojasniti vpliv gospodarskega razvoja na okolje.

02 INTERNACIONALIZACIJA KAPITALA

- svetovni kapitalistični sistem, centralni in periferni kapitalizem,
- regionalne ekonomske integracije,
- mednarodne bančne in finančne institucije,
- transnacionalna korporacija.
- opisati razloge za izvoz kapitala;
- opisati oblike internacionalizacije kapitala;
- naštetih razloge za nastanek temeljnih regionalnih povezav (Evropska unija);
- pojasniti pomen mednarodnih institucij (MDS, SB);
- pojasniti vlogo TNK v sodobnem svetu;
- razložiti prednosti in slabosti TNK.

03 GLOBALNO NESKLADJE PO SVETU

- razlike v razvitosti,
- dejavniki gospodarske razvitosti,
- »začarani krog« nerazvitosti.
- opisati razloge za nastanek razlik v razvitosti;
- razložiti tezo o mednarodni eksploataciji in problem neenake menjave;
- razložiti začarani krog revščine in njegove posledice;
- pojasniti dejavnike gospodarske razvitosti.

4.4 Slovensko gospodarstvo

V tem delu predmeta spoznava kandidat ekonomske značilnosti slovenskega gospodarstva in uporabi splošne ekonomske pojme za razumevanje razvojnih dilem v njem. Gospodarstvo se srečuje s koncem tranzicije iz prejšnjega gospodarskega sistema, s pospešenim tehnološkim razvojem in z globalizacijo po svetu.

Vsebina, pojmi

Cilji

Kandidat zna

4.4.1 Razvojni potencial in dejavniki razvoja slovenskega gospodarstva

01 BRUTO DOMAČI PROIZVOD

- bruto domači proizvod Slovenije,
 - opredeliti bruto domači proizvod (BDP);
 - opisati metode merjenja BDP;
 - razložiti strukturo BDP po dejavnostih;
 - razlikovati med nominalnim in realnim BDP;
- gospodarska rast.
 - izračunati in razložiti gospodarsko rast;
 - navesti BDP Slovenije na prebivalca.

02 PREBIVALSTVO

- spreminjanje števila prebivalstva,
 - opisati vlogo prebivalstva;
 - izračunati in razložiti naravno in selitveno (migracijsko) gibanje;
 - izračunati in razložiti stopnje rodnosti (natalitete), smrtnosti (mortalitete) in naravne rasti prebivalstva;
 - izračunati in razložiti stopnje priselitve (imigracij), odselitve (emigracij) in selitvenega prirasta (migracijski saldo);
- družbenoekonomske značilnosti prebivalstva,
 - opisati družbenoekonomske značilnosti prebivalstva;
 - opredeliti sestavo prebivalcev po aktivnosti;
 - pojasniti razmerje med skupinami v Sloveniji in večanje deleža vzdrževanega prebivalstva;
 - opisati sestavo zaposlenosti po gospodarskih dejavnostih;
 - opredeliti zaposlenost in nezaposlenost (brezposelnost);
 - izračunati in razložiti stopnjo nezaposlenosti;
- človeški kapital.
 - opredeliti človeški kapital in pojasniti njegov pomen.

03 NARAVNO IN PROIZVEDENO BOGASTVO

- naravno bogastvo,
 - proizvedeno bogastvo,
 - investicije.
- opisati obseg in sestavo naravnega bogastva v Sloveniji;
 - opredeliti proizvedeno bogastvo in razložiti, kako se spreminja njegova vrednost v Sloveniji;
 - navesti vire za investicije z vidika podjetja in narodnega gospodarstva.

04 DEJAVNIKI DEJANSKEGA BDP

- življenjski standard,
 - življenjska raven.
- pojasniti vpliv sive ekonomije na velikost BDP;
 - razlikovati med pojmom življenjski standard in življenjska raven;
 - predstaviti kazalce za merjenje življenjske ravni.

4.4.2 Osnove ekonomskega sistema in politike Slovenije

01 INSTITUCIONALNA SESTAVA

- ekonomske institucije.
- pojasniti razmerje med zakonodajno, izvršno in sodno oblastjo;
 - pojasniti ekonomsko vlogo ključnih državnih institucij: vlade, državnega zbora, računskega sodišča, Banke Slovenije;
 - opredeliti ekonomsko politiko, njene nosilce, cilje in sredstva za doseg ciljev.

02 EKONOMSKA POLITIKA

- javna poraba in fiskalna politika,
 - javni dolg,
- opredeliti pojme javna poraba, fiskalna politika, davčni zavezanec;
 - predstaviti sestavo državnega proračuna;
 - razložiti temeljne skupine javnofinančnih prihodkov in javnofinančnih odhodkov;
 - razložiti ekonomske učinke javnofinančnega primanjkljaja, javnofinančnega presežka in zadolževanja;
 - pojasniti razloge in ukrepe za omejevalno (restriktivno) in pospeševalno (ekspanzivno) fiskalno politiko;
 - pojasniti funkcije fiskalne politike;
- denarna (monetarna) politika,
- opredeliti pojem denarna politika in opisati njena sredstva ter cilje;
 - pojasniti pojem primarnega denarja in pozna načine njegovega kreiranja;
 - pojasniti pojem knjižnega denarja;
 - razlikovati med pojmom primarni in knjižni denar;
 - pojasniti pomen ustrezne količine denarja v obtoku;
 - pojasniti razloge in ukrepe za omejevalno (restriktivno) in pospeševalno (ekspanzivno) denarno politiko;

Vsebina, pojmi	Cilji
– tečajna politika,	– opisati vlogo in pogoje za pridružitve Evropski monetarni uniji;
	– opredeliti devizni tečaj;
	– razlikovati med trdnim in drsečim deviznim tečajem;
	– pojasniti pojme devalvacija, revalvacija, apreciacija in deprecijacija;
– zunanjetrgovinska politika.	– opredeliti pojem carina;
	– pojasniti pomen carin in necarinskih oblik zaščite;
	– predstaviti vpliv carin na domače gospodarstvo.

4.4.3 Mednarodna vpetost Slovenije

01 GLOBALIZACIJA IN ODPRTOST SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA

– odprtost (izvozna usmerjenost) slovenskega gospodarstva,	– utemeljiti pomen odprtosti gospodarstva in poznati najpomembnejše zunanjetrgovinske partnerice Slovenije;
	– opredeliti, kako merimo odprtost gospodarstva;
– mednarodna konkurenčnost.	– opredeliti pojem mednarodna konkurenčnost.

02 VELIKOST IN SESTAVA SLOVENSKE BLAGOVNE MENJAVE S TUJINO

– trgovinska bilanca,	– opredeliti pojem trgovinska bilanca;
	– pojasniti velikost in sestavo slovenske zunanjetrgovinske blagovne menjave;
	– predstaviti sestavo slovenske zunanjetrgovinske menjave po skupinah blaga;
	– opisati geografsko sestavo slovenske zunanjetrgovinske blagovne menjave;
– plačilna bilanca.	– opredeliti pojem, sestavo in osnovno metodologijo plačilne bilance;
	– pojasniti razmerja v plačilni bilanci in dileme zadolževanja Slovenije v tujini;
	– pojasniti pojem servisiranje dolga.

03 SLOVENIJA IN MEDNARODNE EKONOMSKE INTEGRACIJE

– Slovenija in mednarodne ekonomske integracije.	– opredeliti vrste in cilje ekonomskih integracij;
	– razložiti pomen in vlogo EU ter njenih institucij.

4.4.4 Razvojne dileme slovenskega gospodarstva

01 LASTNINJENJE IN NOVA LASTNINSKA IN UPRAVLJAVSKA SESTAVA

- tranzicija in prestrukturiranje podjetij,
 - lastninjenje,
 - koncentracija lastnine.
- opredeliti pojme tranzicija, družbena lastnina, zasebna (privatna) lastnina, privatizacija in lastninjenje;
 - pojasniti razloge za lastninjenje in denacionalizacijo;
 - predstaviti potek in metode lastninskega preoblikovanja velikih podjetij v Sloveniji po Zakonu o lastninskem preoblikovanju podjetij;
 - pojasniti pojem koncentracije lastništva;
 - opredeliti vrste združevanj in prevzemov;
 - razložiti vlogo države pri združevanju podjetij.

02 DRUŽBENOEKONOMSKI PROBLEMI SLOVENIJE

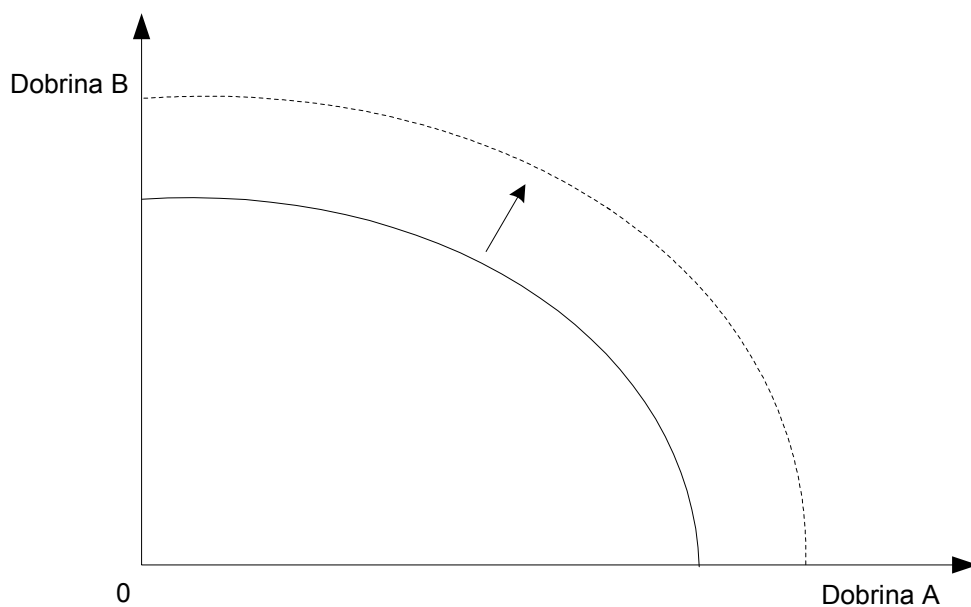
- socialno razlikovanje in revščina,
 - javne službe,
 - regionalni razvoj,
 - razvojne usmeritve Slovenije.
- pojasniti razloge za socialne razlike v tržnem gospodarstvu;
 - predstaviti metode merjenja revščine v Sloveniji;
 - pojasniti Ginijev koeficient;
 - pojasniti revščino kot družbeni problem in vlogo države v boju proti revščini in socialni izključenosti;
 - pojasniti dileme med javnim in zasebnim financiranjem javnih služb;
 - pojasniti način financiranja zdravstvenega sistema in razloge za spremembe;
 - pojasniti načine financiranja pokojninskega sistema in razloge za spremembe;
 - opredeliti temeljni cilj EU na področju regionalnega razvoja;
 - opredeliti evropske sklade za zagotavljanje ekonomske in socialne kohezije EU, ki skrbijo za regionalni razvoj;
 - pojasniti razvojne usmeritve Slovenije.

5 PRIMERI NALOG ZA PISNI IZPIT

5.1 Naloga izbirnega tipa

1. Slika prikazuje premik transformacijske krivulje oziroma krivulje alternativnih možnosti proizvodnje države Grandije.

(1 točka)

Trditev, ki najpravilneje pojasnjuje vzrok za premik krivulje, je:

- A dobrini A in B sta se pocenili;
- B Grandija je zaposlila brezposelno delovno silo;
- C Grandija se je odločila, da bo proizvajala drugačno kombinacijo dobrin A in B;
- D z naložbami v raziskave se je v Grandiji izrazito tehnološko izboljšala proizvodnja dobrin A in B.

Naloga	Rešitev
1	♦ D

1 točka

5.2 Naloga polodprtega tipa – strukturirana naloga

1. TRG IN KONKURENCA

Potrošniki zadovoljujejo svoje potrebe z dobrinami, ki jih kupijo na trgu. V ekonomiji opredelimo trg kot prostor, kjer se srečujejo ponudniki in povpraševalci, da bi po določeni ceni zamenjali blago.

- 1.1. Čarobni Zaliv je turistični kraj ob morju. V poletnih mesecih, ko kraj obišče največ turistov, ponujajo sladoled številni ulični prodajalci. Turistični urad jih je nekega dne preštel in ugotovil, da jih je 250.

Konkurenca na trgu sladoleda v Čarobnem Zalivu je najbližje (podčrtajte pravilni odgovor):

popolni konkurenci oligopolni konkurenci monopolni konkurenci (1)

Navedite vsaj tri značilnosti take oblike konkurence. (2)

(3 točke)

- 1.2. Preglednica prikazuje ponudbo in povpraševanje po sladoledu v Čarobnem Zalivu v mesecu juliju preteklega leta.

Cena (P) za kepico sladoleda v EUR	Obseg povpraševanja v tisoč kepicah sladoleda	Obseg ponudbe v tisoč kepicah sladoleda
0,20	700	100
0,40	500	200
0,60	350	350
0,80	200	550
1,00	100	750

Vrišite v spodnji diagram krivulji ponudbe in povpraševanja po sladoledu.

1.3. Cena za kepico sladoleda se je v avgusta zvišala od 0,40 EUR na 0,60 EUR.

Izračunajte koeficient cenovne elastičnosti povpraševanja. Rezultat zaokrožite na 1 decimalno. (1)

Izračun:

Izračunani koeficient cenovne elastičnosti povpraševanja nam pove, da se pri 10 % zvišanju cene za kepico sladoleda obseg povpraševanja po sladoledu (podčrtajte in dopolnite) poveča/zmanjša za _____ %.

(1)
(2 točki)

1.4. Na trg sladoleda v Čarobnem Zalivu je vstopilo podjetje LEDOSLAD, d. d., in na najboljših lokacijah odprlo petnajst novih prodajalnih sladoleda, v katerih je zaposlilo šestdeset prodajalcev sladoleda. Spremembo na trgu sladoleda vpišite v diagram s črtkano črto.

(1 točka)

1.5. Podjetje LEDOSLAD, d. d., namerava še v tem letu s prevzemi in pripojitvami uličnih prodajalcev sladoleda doseči vsaj 60 % tržni delež. Podjetje bi se v tem primeru imenovalo (podčrtajte pravilni odgovor):

konkurenčno podjetje

dominantno podjetje

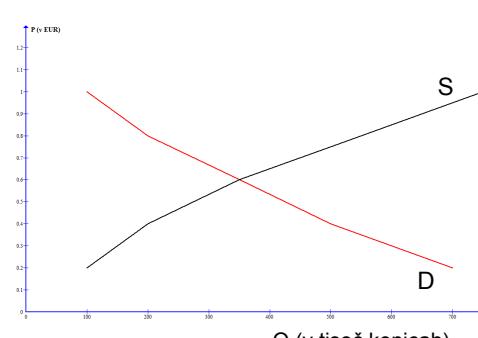
monopolno podjetje

(1 točka)

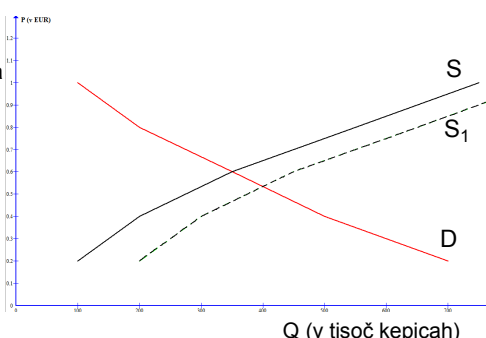
1.6. Predstavljajte si, da ste ulični prodajalec sladoleda v Čarobnem Zalivu. Navedite vsaj dva ukrepa, s katerima bi poskušali ohraniti svoj tržni delež.

(1 točka)

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.1	1	♦ popolni konkurenci	Še sprejemljiv odgovor: Če kandidat podčrta napačen odgovor, navede pa pravilne značilnosti podčrtane oblike konkurence, dobi prav tako 1 točko za dve značilnosti in 2 točki za tri značilnosti. Za naštetih vsaj dve značilnosti 1 točka, za tri značilnosti 2 točki.
	2	tri od: ♦ veliko število ponudnikov in veliko število povpraševalcev ♦ homogeni produkti ♦ prosto mobilni produkcijski faktorji ♦ tržni subjekti se vedejo racionalno	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.2	2	♦ Cena za kepico sladoleda (EUR) 	Za pravilno vrisano in označeno krivuljo povpraševanja 1 točka, za pravilno vrisano in označeno krivuljo ponudbe 1 točka. Če kandidat krivulji samo vpiše in ju ne označi, 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.3	1	♦ $\frac{\Delta Q}{\Delta P} \cdot \frac{P_1 + P_2}{Q_1 + Q_2} = \frac{0,40 - 0,60}{500 - 350} \cdot \frac{500 + 350}{0,40 + 0,60} = -1,13$	
	1	♦ zmanjša 11,3 %.	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.4	1	♦ Cena za kepico sladoleda (EUR) Q (v tisoč kepicah)	Za pravilno vrisano in označeno krivuljo 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.5	1	♦ dominantno podjetje	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.6	1	dve od: ♦ več okusov, kot jih ponuja konkurenca ♦ dodatki sadja, čokolade, lešnikov ♦ čokoladni korneti ♦ 24-urni delovni čas ♦ prodajalke/prodajalci v kopalkah ♦ trije sladoledi za ceno dveh ♦ vsaka peta kepica zastonj ♦ zbiranje »kepic« ...	

6 PISNA NALOGA

6.1 Namen

Notranji del izpita je sestavni del izpita splošne mature iz ekonomije. Kandidatom omogoča, da pokažejo svoje poznavanje ekonomske teorije v resničnih danostih. Notranji del izpita ima te prednosti pred pisnim:

- Ker so izpitne naloge napisane približno dve leti vnaprej, se aktualnost lahko izgubi, pisna naloga pa to vrzel zapolni.
- Priprava na pisno nalogo je tesneje povezana z dejavnostjo učiteljev pri pouku kakor z izpitnimi nalogami, ki jih sestavi Državna predmetna komisija za splošno maturo za ekonomijo.

Pisna naloga je sestavljena iz dveh delov:

- **pisni del A:** učitelji sami izberejo tri članke iz področja mikroekonomije iz dnevnih časopisov. Biti morajo sodobni, objavljeni največ šest mesecev pred začetkom priprav na splošno maturo v 4. letniku in usklajeni z vsebinami iz veljavnega učnega načrta. Izmed treh člankov za pisno nalogo učitelj izbere enega in sestavi naloge. Kandidati niso seznanjeni z izbiro članka do dneva pisanja pisne naloge;
- **pisni del B:** učitelji sami izberejo tri članke iz področja makroekonomije iz dnevnih časopisov. Biti morajo sodobni, objavljeni največ šest mesecev pred začetkom priprav na splošno maturo v 4. letniku in usklajeni z vsebinami iz veljavnega učnega načrta. Izmed treh člankov za pisno nalogo učitelj izbere enega in sestavi naloge. Kandidati niso seznanjeni z izbiro članka do dneva pisanja pisne naloge.

V pisni nalogi se pričakuje, da kandidat:

- razlaga povezavo med vsebino članka in ekonomsko teorijo iz tistega dela učnega načrta, na katerem temelji pisna naloga;
- prikaže ekonomski vpogled v implikacije članka (tj. dokaz, da zna oceniti aktualne dogodke z vidika ekonomista).

6.2 Priprava

1. Notranji del izpita pripravijo učitelji, ki pripravljajo kandidate na splošno maturo pri predmetu ekonomija.
2. Med pripravami na splošno maturo naj učitelji še zlasti spodbujajo kandidate, da spremljajo aktualna dogajanja v medijih.
3. Učitelj naj kandidate spodbuja, da z njim razpravljajo o aktualni problematiki v zvezi z gospodarskim dogajanjem.
4. Učitelji sami izberejo po tri članke iz področja mikroekonomije in makroekonomiji iz dnevnih časopisov. Članki morajo biti sodobni, objavljeni največ šest mesecev pred začetkom priprav na splošno maturo in usklajeni z vsebinami iz veljavnega učnega načrta. Učitelji izročijo kandidatom fotokopije izbranih člankov, ki so sestavni del pisne naloge, in na katero se kandidati sami pripravijo.
5. Med pripravami na splošno maturo bodo učitelji izročili kandidatom tudi druge aktualne članke, a ne smejo biti enaki izbranim za pisno nalogo, zato da se kandidati ustrezno pripravijo na ta del izpita.

7 KANDIDATI S POSEBNIMI POTREBAMI

Z Zakonom o maturi in na njegovi podlagi sprejetimi podzakonskimi akti je določeno, da kandidati opravljajo maturo pod enakimi pogoji. Kandidatom s posebnimi potrebami, ki so bili usmerjeni v izobraževalne programe z odločbo o usmeritvi, v utemeljenih primerih pa tudi drugim kandidatom (poškodba, bolezen), se lahko glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oziroma motnje prilagodi način opravljanja mature in način ocenjevanja znanja.³

Možne so te prilagoditve:

1. opravljanje mature v dveh delih, v dveh zaporednih izpitnih rokih;
2. podaljšanje časa opravljanja (tudi odmorov; mogočih je več krajših odmorov) in prekinitev izpita splošne mature po potrebi;
3. prilagojena oblika izpitnega gradiva (npr. Braillova pisava, povečava, zapis besedila na zgoščenki, zvočni zapis besedila na zgoščenki ...);
4. poseben prostor;
5. prilagojena delovna površina (dodatna osvetlitev, možnost dviga mize ...);
6. uporaba posebnih pripomočkov (računalnik, Braillov pisalni stroj, ustrezna pisala, folije za pozitivno risanje ...);
7. izpit s pomočnikom (npr. pomočnik bralec, pisar, tolmač v slovenski znakovni jezik, pomočnik za slepe in slabovidne);
8. uporaba računalnika za branje in/ali pisanje;
9. prirejen ustni izpit in izpit slušnega razumevanja (oprostitev, branje z ustnic, prevajanje v slovenski znakovni jezik);
10. prilagojeno ocenjevanje (npr. napake, ki so posledica kandidatove motnje, se ne upoštevajo; pri ocenjevanju zunanji ocenjevalci sodelujejo s strokovnjaki za komunikacijo s kandidati s posebnimi potrebami).

³ Besedilo velja za vse predmete splošne mature in se smiselno uporablja pri posameznem izpitu splošne mature.

8 LITERATURA

Učbeniki in učna sredstva, ki jih je potrdil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje, so zbrani v Katalogu učbenikov za srednjo šolo in objavljeni na spletni strani Zavoda Republike Slovenije za šolstvo www.zrss.si.